

Alkoholister med delirium tremens

En efterundersökning

Carl Carlsson

Carin Modig

En rad arbeten visar, att kroniska alkoholister i högre grad än andra människor drabbas av olyckor, sjukdomar och för tidig död. Från de nordiska länderna bör särskilt nämnas Sundbys bok *Alcoholism and Mortality* (1967). Han fann en avsevärd överdödlighet (113 %) och även översjuklighet. Främst drabbas alkoholisten av psykiska störningar, men även olyckshändelser och hjärtsjukdomar är vanligt förekommande. Vidare föreligger översjuklighet i cancersjukdomar och ett flertal andra sjukdomstillstånd. Av svenska efterundersökningar märks Lundqvists studie av

En efterundersökning av en grupp alkoholister, som vårdats på mentalsjukhus under diagnosen delirium tremens belyser alkoholsjukdomens samband med olika medicinska och sociala komplikationer. Bl. a. hade tio av trettiosju patienter avlidit under en follow up-tid på fem år, trots att medelåldern vid vårdtiden icke var högre än 50 år.

Carin Modig är socionom och Carl Carlsson avdelningsläkare vid alkoholavdelningen på klinik II, Lillhagens sjukhus (klinikchef docent Sven Jonas Dencker).

de alkoholister som 5 år tidigare intagits på en allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, Väst-kusthemmet. Även dennes resultat pekar i samma riktning. Några av Lundqvists siffror kommer nedan att visas som jämförelse med vårt material. Även Adrells undersökning av unga alkoholister intagna på statlig vårdanstalt för alkoholmissbrukare visade dålig prognos i nämnda avseende. Några större efterundersökningar av de alkoholister som vårdats på mentalsjukhus i Sverige känner vi ej till.

Innebörden av begreppet alkoholism kan diskuteras. Vid intagning på vårdanstalt för alkoholmissbrukare har den sociala missanpassningen stor betydelse, vilket också gäller indikationerna för intagning på mentalsjukhus, även om selectionen i dessa fall kan bli annorlunda. Även om det föreligger alkoholism i medicinsk mening, dvs tillvänjning på alkohol med toleransökning, merbehov, abstinenssymtom och minnesluckor, inverkar exempelvis faktorer såsom avvikande eller neurotisk personlighet, depression och suicidrisk på intagningsindikationerna.

Delirium tremens är ett tillstånd orsakat av långvarigt alkoholmissbruk. Därvid uppkommer oklarhet, motorisk oro och hallucinos. Ofta räknas all hallucinos hos alkoholister som delirium

tremens. Man kan vanligen skilja dessa andra hallucinoser från delirium tremens och beteckna det förra som alkoholhallucinos (schizofreniform sjukdomsbild) eller intoxicationshallucinos. För att kalla hallucinosen delirium tremens kräver vi, att denna fortsätter även efter upphörd alkoholpåverkan, och att det förutom hallucinos föreligger motorisk oro och konfusion (oklarhet). Delirium tremens är ett dramatiskt och allvarligt sjukdomstillstånd, vilket i de flesta fall tvingar till sjukhusvård. Det är också ett mått på att alkoholismen är svår och avancerad, medan övriga indikationer för sjukhusvård kan tänkas spela mindre roll.

Vi fann det vara av intresse att efterundersöka de patienter som år 1961 vårdades för delirium tremens på klinik II, Lillhagens sjukhus.

Klinik II behandlar endast män. Alkoholister utgör mer än 60 % av dem som kommer för inläggning. En av huvudprinciperna i klinikens verksamhet är team-work mellan olika personalkategorier som läkare, psykologer, socionomer och sjukvårdspersonal.

Metod och material

Alla journaler med diagnosen delirium tremens genomläses. En tendens att kalla även intoxicationshallucinos för delirium tremens tycktes föreligga. Om diagnosen kunde ifrågasättas p.g.a. bristfälliga journalanteckningar e.d. medtogs patienten inte i materialet. Det återstod 37 patienter, där det enligt journalerna förelåg ett typiskt delirium tremens med hallucinos, konfusion och motorisk oro.

Medelålder hos ursprungsmaterialet 1961: 50 år (variation 25—76 år)

Åldersklasser	Antal	Antal i % av pop.	Sveriges befolkning i %
—34	3	8,1	19,8
35—44	8	21,6	21,2
45—54	17	46,0	22,4
55—64	5	13,5	19,4
65—	4	10,8	17,2

Undersökningsperioden omfattar 5 år. Förutom journaluppgifter inhämtades även uppgifter från socialregistret huruvida patienten var känd i nykterhets- och socialhjälpshänseende. Från försäkringskassa erhöles uppgifter beträffande antal sjukdagar och diagnoser samt från kontrollstyrelsen beträffande kriminalitet. Hos lokala skattemyndigheten tog vi del av inkomstförhållanden och civilståndsändringar. Från pastorsämbetet erhöles uppgifter om angivna dödsorsaker, och i de fall vederbörande obducerats i Göteborg tog vi del av obduktionsprotokollen.

För att erhålla en mera detaljerad bild av patienterna besöktes de i hemmet av två socionomie studerande (Ulla Manhem och Ulla Melin). Patienterna utfrågades enligt frågeformulär och hälsotillstånd, arbets- och bostadsförhållanden, personliga kontakter med andra människor, alkoholvanor, sjukhusvård m.m. Det gjordes även en subjektiv bedömning av vederbörandes allmäntillstånd.

Vi fick alltså journaluppgifter från 1961, kumulativa data från register 1962—1966, och det aktuella tillståndet vid intervju utförd i början av år 1968.

Resultat

Av de 37 patienterna intagna 1961 u.d. delirium tremens kunde 3 ej spåras efter 1961. Vidare hade 10 st. dött, varav dock fullständiga uppgifter kunnat inhämtas betr. 3 st., som avlidit sent under undersökningsperioden och därför medtagits i materialet, nettobortfallet blir 7 st. Det återstod 27 patienter i materialet. I intervjumaterialet ingår 26 personer, 1 kunde ej återfinnas på angiven adress, men det fanns registerdata.

Dödlighet

10 patienter hade avlidit. Medelålder vid dödsfallet var 58 år. Dödsorsaker voro: hjärtsjukdom 6 st, lunginflammation 1 st, cancersjukdom 2 st, okänd orsak 1 st.

Som väntat var dödligheten hög, och gruppen visar en överdödlighet på 360 % jämfört med svenska normalpopulationen. Dödligheten kan vara ytterligare något högre, då det kan finnas

döda bland dem i bortfallet vilka ej kunnat spåras. Dödsorsakerna domineras av hjärtsjukdom. Vanligt bland alkoholister är enligt Sundby artherosclerotiska hjärt-kärlsjukdomar. Vidare finns den sk alkoholcardiomyopathin. Vi har funnit obduktionsprotokoll endast på en av dem som dött i hjärtsjukdom. Man har anledning förmoda att rus och abstinenssymtom innebär relativt stor belastning på cirkulationsapparaten, och sådana faktorer kan bidra till döden. Även i cancersjukdomar föreligger en översjuklighet hos alkoholister, vilket bl a också Sundby funnit. Inom normalbefolkningen är emellertid dödsfall i hjärt-kärlsjukdomar och cancersjukdomar också de vanligast förekommande, och några direkta slutsatser kan därför inte dragas av vårt lilla material.

Överdödligheten överensstämmer i stort med vad Brenner fann beträffande alkoholister i Californien. Enligt Kendell var överdödligheten beträffande grava alkoholistfall i England mer än 500 %. Bjerver meddelar att tvångsåtgärdade alkoholister i Stockholm har en överdödlighet av ca 500 % (personligt meddelande från pågående studie).

Det tar oftast relativt lång tid att utveckla en manifest tillvänjning på alkohol, och de allvarliga medicinska komplikationerna kommer vanligen först efter decennier av alkoholmissbruk. Den dominerande åldersgruppen är i vårt material också 35—54 år, men där ingår dock 3 patienter under 55 år och 4 över 65 år. Att de senare är så få stämmer med den kliniska iakttagelsen att den åldrige alkoholisten är en relativt ovanligt företeelse. Härtill bidrar sannolikt framför allt den höga överdödligheten, och i seniet kan en rad andra faktorer verka nykterhetsfrämjande av nödtvång, t ex vård på vårdinrättning eller andra bristande möjligheter att skaffa alkohol.

Äktenskap

I äktenskapet är alkoholism hos endera parten nästan alltid en svår påfrestning. Faktorer som avvikande personlighet eller neurotiska symtom orsakande både alkoholismen och anpassnings-svårigheter till äktenskapspartnern kan också tän-

Delirium tremens-patienternas civilstånd 1966.

Civilstånd (vid intervju), procentuell fördelning *Statistisk Årsbok (SÅ) hela befolkningen 1965, procentuell fördeln.*

og	23,1	13,4
g	19,2	80,8
ä	11,5	3,3
sk	46,2	2,5

kas förekomma. Adrell fann i sitt material på unga alkoholister en hög frekvens av anpassnings-svårigheter i folkskolan. Vi väntade oss en hög frekvens av frånskilda, men 46,2 % var dock ett oväntat högt procenttal, och endast 19,2 % var gifta jämfört med 80,8 % i motsvarande svenska normalbefolkning. Delirium tremens förekommer hos avancerade alkoholister, och hos sådana är hjärnskador nästan regel (Claesson & Carlsson). Vanliga symtom är då emotionell avtrubning, irritabilitet, trötthet, envishet och affektlabilitet. Sådana symtom torde kraftigt störa äktenskapligt samliv. Alkoholisthustrur anger ofta sådana symtom som huvudskäl till brytning.

Arbetsförhållanden

Utbildning och nuvarande arbete enligt intervju 1968.

Utbildning	Antal	Yrkesutbildade
Folkskola enbart	15	1 underofficer
Realskola utan examen	5	2 målare
Realexamen	1	1 ingenjör
Yrkesutbildning	5	1 skeppare
Aktuellt arbete vid intervju 1968		Anställning:
Diversearbetare	7	fast 10
Banktjänsteman	2	tillfällig 5
Förman	2	saknas 1
Hantverkare	2	
Billots	1	
Kontorist	1	
Köksmästare	1	

Yrkesmässigt hade alltså endast 5 speciell yrkesutbildning.

Intressant är att endast en av sex som påbörjat realskola avlagt examen, vilket kan stämma med Adrells iakttagelser om svårigheter i skolan. Endast 10 personer hade fast anställning och arbetade hela veckan.

Delirium tremens-patienternas inkomst 1962 och 1966.

Civilstånd	Medianink f vårt mtrl		Medianink f män i Gbg, Statistisk Årsbok, Göteborg 1967	
	1962	1966	1962	1966
og	2.700	6.580	11.010	15.490
g	8.425	17.730	18.210	24.950
tid.g	3.560	2.460	11.160	15.350

Bostad enligt intervju 1968, procentuell fördelning.

Antal rum	vårt mtrl %	totalbefolkn. i Gbg 1/1 1967 %
1 r o k el mindre	90	20
2 r o k el större	10	80

Inkomsterna var följaktligen relativt låga, och en låg inkomst kan tänkas ligga bakom de dåliga bostadsförhållandena. Många bodde omodernt och de flesta i små lägenheter. Det är dock att märka att många var ensamstående och kanske av den anledningen föredrog mindre bostäder.

Socialregistret

I socialregistret förekom 29 av de 37 personerna i materialet, men endast 10 var aktuella. 16 eller mindre än hälften hade begått fylleriförseelse. 4 hade ådömts fängelsestraff, vilket kan vara en social komplikation till alkoholismen. Sociala komplikationer torde även i hög grad ha bidragit till att 11 hade vårdats på vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Kontrollstyrelsen

16 personer hade i genomsnitt 5,4 fylleriförseelser 11 personer hade varit inskrivna på vårdanstalt för alkoholmissbrukare i genomsnitt 16,1 månader

3 personer hade ådömts 4 fängelsestraff på i genomsnitt 3 månader.

Sjuklighet

Diagnoser, procentuell fördelning

diagnoser	vårt mtrl	Lundqvists mtrl
psykiska sjukd	40,4	32,0
olycksfall	23,0	26,7
ryggsjukd	14,0	16,7
infektionssjukd	6,0	14,0
mag-, tarm- och leversjukd	9,5	10,6
övriga sjukd	7,1	0,0

Antal sjukdagar

Åldersklasser	Vårt mtrl* dgr i genomsnitt/1 år	FK:s statistik 1962 män i Göteborg
—34	43,1	10,0
35—44	60,0	13,8
45—54	32,7	17,3
55—64	105,3	28,0
65—	0	20,4

* Pensionärer ingår ej.

Återintagningar på Lillhagens sjukhus

20 personer hade återintagits på Lillhagens sjukhus i genomsnitt 3,6 ggr under 5-årsperioden.

Under observationsperioden var våra patienter sjukskrivna mer än 3 ggr så mycket som Göteborgs befolkning i övrigt, och då har ändå inte förtidspensionärer medtagits i vårt material. Liksom i Lundqvists undersökning dominerar psykiska sjukdomar, och på andra plats kommer olycksfallen. På tredje plats kom ryggbesvär, men det är en vanlig åkomma även inom normalbefolkningen. På en alkoholavdelning ser man mycket infektionssjukdomar och sjukdomar i magtarmkanalen, och sådant förekom även i vårt material. Drake & Morsing fann i Norrbotten att alkoholister är sjukskrivna i runt tal 3 ggr mer än befolkningen i övrigt.

Personliga kontakter

16 personer av de intervjuade hade i genomsnitt 2,4 barn

11 personer hade någon kontakt med sina barn	
varje dag	2
mer än 1 gång/månad	6
mera sällan	3
ingen kontakt	5

18 personer hade någon kontakt med person utan alkoholproblem

3 personer hade inte några kontakter

5 personer hade endast kontakt med andra alkoholister

4 personer medlemmar i länkförening

8 personer tidigare medlemmar i länkförening

Vi försökte alltså få fram i hur grad alkoholisterna var isolerade från normala mänskliga kontakter. Alkoholism uppfattas i regel som avvikande och störande beteende, och ofta sker en utstötning ur den aktuella gemenskapsgruppen. Alkoholisten får söka sig till s k subgrupper, där hans beteende accepteras. Att få fram detta medelst utfrågning är emellertid svårt, då det är känsliga frågor och dissimulation torde förekomma. 5 angav dock att de endast umgicks med andra som dricker, och 3 ansåg sig isolerade.

Endast 4 var länkmedlemmar. Detta är något förvånande, då det i Göteborg lär finnas omkring 3.000 medlemmar i sådana föreningar. Det kan dock stämma med den kliniska iakttagelse vi gjort, att den avancerade alkoholisten endast sällan har en så låg omhändertagandenivå, att han kan hjälpas av länkförening. Dessa torde ha sitt huvudsakliga verksamhetsområde vid mindre avancerade former av alkoholism.

Alkoholkonsumtion

Vad alkoholkonsumtionen beträffar skall den enligt patienternas uppgifter i de flesta fall ha minskat. Det är i regel mycket svårt att få adekvata uppgifter om alkoholkonsumtion. Uppgifterna kan dock vara riktiga. Såväl högre ålder som skadesymtom kan leda till minskad alkoholtolerans. Detta kan i sin tur på sätt och vis förhindra ytterligare skador.

Allmäntillstånd

Intervjuarna gjorde slutligen ett försök till bedömning av patienternas allmäntillstånd. Hos 5 kunde man betrakta detta som gott. Ofta rådde tveksamhet, och mellangruppen blev så stor som 15 personer. 4 var intagna på vårdinrättning och 2 befanns vara i mycket dåligt tillstånd.

Sammanfattning

37 alkoholister som 1961 vårdats för delirium tremens efterundersöktes efter en 5-årsperiod. Man fann en överdödlighet på 360 %. Vidare var patienterna sjukskrivna mer än 3 ggr så mycket som normalbefolkningen. De drabbas framför allt av psykiska sjukdomar och olycksfall. Arbetsförmågan var liksom medelinkomsten låg. Endast 19,2 % var gifta jämfört med 80,8 % inom normalbefolkningen. 46,2 % var fränskilda mot 2,5 % i medelbefolkningen. Avancerad alkoholism synes alltså i hög grad leda till medicinska och sociala komplikationer.

LITTERATUR

- Adrell, R.*: Klientel- och prognosundersökning vid en statlig vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Pedagogiska Institutionen, Göteborgs Universitet, 1965.
- Brenner, B.*: Alcoholism and Fatal accidents. Quart. J. Stud. Alc. vol. 28, 1967.
- Carlsson, C & Claesson, L-E*: Psychometric investigation of chronic alcoholics for central deterioration Quart. J. Stud. Alc. — in press.
- Drake, L. & Morsing, P.*: Alkoholsjukdomarna — medicinska och sociala aspekter. Föredrag i Boden den 18/5 1968.
- Kendell, R. E. & Staton, M. C.*: The Fate of Untreated Alcoholics. Quart. J. Stud. Alc. vol 21, 1966.
- Lundqvist, G.*: Prognosen och förloppet vid alkoholism. Institutet för maltdrycksforskning, nr 13 1965, Delirium tremens. Acta. psyk. et neurol. scand. vol. 36, 1961.
- Sundby, P.*: Alcoholism and Mortality. Oslo 1967.
- Åmark, C.*: A Study in Alcoholism. Acta psyk. et neurol. scand. suppl. 70, 1951.